

Alle dichters meenden iets „nieuws“, althans iets „nieuw“ te zeggen. En voorzover ze werkelijk dichters waren, hebben ze dat ook gedaan. Maar binnen heel korten tijd, en voor een heel lange periode, misschien voor goed, was hun taalvernieuwing oud en verouderd: de gang der cultuur. Wat door menschen gebouwd wordt, vindt zijn einde, en schijnt ondergegaan... tot Het Einde.

Zoo is de historie — een stuk cultuurhistorie — ook van de Passie- en Paaschpoëzie de geschiedenis van den overgang van het eene cliché naar het andere, van de eene literaire traditie in de volgende.

Soms herleven oude tradities in een enkel product, met een tusschenruimte van eeuwen.

Zoo vindt men de Middeleeuwsche Passie-terminen — ongetwijfeld weerslag van Heldenche-Roomsch-Middeleeuwsche onschijnlijke Jezus-verering — in „De Legende van het Roodborstje“, een gedicht, dat men kan vinden in Willem de Mérode's bundel „De steile tocht“ van 1930.

Ik heb Hem aangeschouwd
Verborgen onder koele rozen.
Men heesch Hem aan een hout,
Met bloed bespat als een leproze.

Mijn hart was schier versteend.
Wie heeft Zijn lichaam zóó geschonden
En tot een kraus vereend,
De doornen om Zijn hoofd gewonden?

Mij heugt de pijn die stak
Als de eglantier mij nijdig raakte,
O Hoofd, waarin de tak
Zich met zijn scherpe vlijmen haakte.

Door sluieren van bloed
Zag 'k Zijn stille oogen naar mij schouwen.
Mijn hart van minnens gloed
Vermelten ging in grooten rouwe.

En voor ik 't zelve wist
Was 'k tot Zijn arm gelaat gevlogen.
Een doorn heb 'k weggegrist.
Mijn borst werd van Zijn bloed betogen.

Mij gaf Zijn laatste wil
De glorie van Zijn hart geschonden.
Toen fluisterde Hij stil:
„Door liefde blijven wij verbonden“.

Ik zag Hem sterven gaan,
En schreeuwend ben ik opgevlogen.
Het moorden was gedaan.
Maar 'k hief Zijn Bloed voor aller oogen.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

Paasch-heerlijkheid.

Ook het Paasch feest kan alleen zuiver worden gevierd in het geheel en al overwonnen worden door het Paasch feit.

Dat wil zeggen: we moeten het weer buiten ons zoeken. We moeten in het geloof terugzien naar dat grootsche gebeuren op het kruispunt der openbaringswegen Gods in deze historie.

En dan zoolang blijven staren naar dat wonder tot het ons opnieuw overwelt. We moeten onszelf daarin verliezen en dan zullen we Jezus Christus winnen en in Hem onszelf. Zoeken we onszelf op het feest, dan verliezen we onzen Heiland en tenslotte met Hem ook weer onszelf.

Op het Paaschfeest moeten we dus denkend en zinnend en vóór en bóven alles geloovend gaan letten op Jezus, den Christus, den „waarachtigen mensch“, die ook was en is Gods eigen Zoon. We moeten zien, scherp en fel, wat die mensch Jezus deed, wat Hem overkwam van den Vader.

In den vroegen morgen van een eersten dag der week, toen Pilatus nog roomeinsch procurator van Judea was, is er een wonderlijk gebeuren waargenomen even buiten de stad Jeruzalem.

Zóó ongeveer zou het begin kunnen luiden van een verslag, dat een der soldaten later van de Paaschgeschiedenis gaf.

In het vervolg zou hij dan kunnen beschrijven het plotselinge neerdalen van den engel, glinsterend wit, net weggrollen van den steen van voor den grafmond en het opstaan van den dooden Jezus.

Aan het slot kon bovendien nog de opmerking zijn toegevoegd, dat in die dagen volgens betrouwbare geruchten nog een paar „andere“ menschen uit den dood waren weergekeerd in het leven.

Ja, een dergelijk verslag kan geschreven zijn. De opstanding van Jezus is immers een noteerbaar feit, „geschikt“ voor vermelding in kronieken-boeken. Het ligt met vele andere feiten in het „platte vlak“ der historie. Zeer werkelijk, zeer concreet.

Evenwel, zoo'n verslag zou niet door het ge-

O schrik en heiligheid,
Vervulling van het brandendste begeeren,
Gesmukt ben 'k en gewijd
Voor eeuwig met het Bloed des Heeren.

In dit dichterlijke verhaal van de wijze waarop het bekende vogeltje aan zijn roode borstje komt, zijn het niet slechts de karakteristieke beelden, die door den modernen dichter van hun cliché-kap worden ontdaan, maar het verhaal op zichzelf, de theologische visie, (niet mooi gezegd, maar men begrijpt wat ik bedoel), de strophische eenvoud, de simpelheid van woorden, zijn even zovele reminiscenties aan een middeleeuwsch-algemeene literaire traditie, die zich in zijnen gehandhaafd heeft tot op onze dagen.

We wijzen hier op de beelden: koele rozen, als een leproze, de eglantier, minnens gloed.

In elk beeld openbaart zich een typische Christus- en wereldbeschouwing voor dengene die de Middeleeuwsche literatuur kent.

Hierbij hooren de voorstelling van het kruis als een boom, speciaal als de z.g. Meiboom, de vergelijking van Christus met een nachtegaal of leeuwerik, het genieten van de soete minne als men Christus ziet, het vergelijken van Jezus' wonden met roode rozen.

In een oud Passielied heet het:

Hoe minnelij is ons des cruce boom ontdaen
het spruten ghelu bloemkens aen der heyden
(op het veld)
so wie met druc, met liden is bevaen,
in Jhesus wonden sal hi hem vermayden. (zich verheugen)

Nu slaen des meyen tacken uytespreyt
en bloeyen schoon gelijc die roode rosen,
so wie sijn sonden, sijn gebreken hier bescreit,
onder desen boom so sal hi hem verposen.

Die fiere nachtigale des cruce boom opvlooch;
hi heeft sijn vederkens so wide ontploek
(opengedaan),
hi sanc so luyde die seven noten hooch (de seven kruiswoorden)
so dat syn edel hertken is gebroken.

Stalpert van der Wiele (omstreeks 1600) gehuikt in het begin van zijn „Cruys-Mey“ de oude beelden, en is verwant aan de Middeleeuwsche Roomscheid:

Komt ten Cruyse, Mey-bekijckers!
D'eelsten boom is opgericht!
Noyt warande droegh yet rijckers,
't Zij van smaeck, 't sij van gesicht.
Soete sparren, soete spijckers!
Maer noch soeter was 't gewicht!

Lo of zijn gedichteerd. Zoo'n verslag zou niet geven de geloofsvisie op de opstanding van onzen Heere.

Het geloof ziet ook wat door dien soldaat kon worden verteld en het houdt dat vast, ondanks alles, als historisch feit, maar: 't geloof ziet meer, vooral: het ziet hooger en dieper.

Het geloof ziet Jezus, den waarachtigen mensch, den tweeden Adam, oprijzen uit het doodenrijk. Het weet, dat de opstanding een ontzaglijke daad is geweest van duizelingwekkenden omvang en betekenis. Het weet, dat op den Paaschmorgen iets groots is geschied met Jezus, met Zijn kerk en met heel de wereld.

De mensch Jezus is de oudste „complete“ mensch, die ooit heeft geleefd.

Hij is nu meer dan negentienhonderd jaar oud, bijna tweemaal zoo oud als Methusalach is geworden.

In het ééne lange leven van Jezus, den Christus, is een scherpe, diep ingrijpende overgang. Een overgang zóó alles omvattend, dat geen andere daarbij halen kan.

Die overgang is het grootsche Paaschfeit!

De mensch, de oorspronkelijke, Adam, was niet alleen bestemd om geleidelijk zich te ontplooiën en te ontwikkelen. Neen, eenmaal moest een moment komen, waarin zijn leven veranderd werd, veranderd en opgeheven op hooger plan in één moment des tijds.

Adam, die nog zondigen kon, moest worden Adam, die nimmermeer zondigen zou.

Adam, die nog broos was en vergankelijk, moest worden Adam, die leven zou in ongebroken en onbrekbare kracht.

Adam, die nog was opgenomen in de onrust van wording en groei, moest worden Adam, die leefde en straalde in de volkomen rust van Gods eeuwigen Sabbat.

De wereld heeft dat groote uur van Adams opheffing en verheerlijking nooit aanschouwd. Integendeel, zij is geluige geworden van het neerzinken der menschheid in de donkere regionen van zonde en vloek en dood.

En toch — dat uur van elevatie en verheerlijking moest eenmaal komen. Zou Gods werk kunnen mislukken? Zou zijn werelddoel niet worden bereikt?

Vouw uw tacken, boom verheven!
Schrickt de onverdiende straf
Van dengeen, die u het leven,
En dijn hout de stijffe gaf,
Opdat ghy sijn leén, gedreven
Aen u, spand met swacker staf.

Ghy hadt toch alleen de waerde
Van te dragen op uw slam
Het rançon van gans de aerde,
Die door u ter haven quam,
Al u met sijn leden swaerde
Jesus, het onnoosel lam.

Jesus, schepper van de blommen,
Jesus, planter van de Mey
Gun ons in syn cruys te rommen
En meteen oock vry-geley
Om by hem te mogen kommen,
Daer het vry is van geschrey.

Heyligh hou! ghy doet ons hopen,
Ons, in desen Paesschentijd,
Van de sonde eens t'ontknopen,
Om, van uw voordoen bevrijdt,
Door het enghe pad te loopen,
Daervan ghy den wijzer zijt.

Tot het slot van ons ghebeden,
Geven wij, van minst te meest,
Lof, met neergeboghden leden,
Hem die altijd is gheweest
Eeuwigh en Drievuldigh mede,
Vader, Soon, en Heylgen Geest!

In dit vers is een krachtige kentering van begin tot slot: de Middeleeuwsch-romantische, mystisch-visuele, soms sentimentele passiemuziek lost op in den domineerenden, zeventiende-eeuwsch-verstandelijken, dogmatisch-strakken drie-klank: „Lof, met neergeboghden leden, Hem, die altijd is gheweest Eeuwigh en Drievuldigh mede, Vader, Soon, en Heylgen Geest!“

En daarmee sluit het aan bij een niet minder verbreide literaire traditie: de keuze in het gedicht van de dogmatische wending, de kerkelijke termen.

Hieraan vooraf en daarmee samengaan de vanden we bij de poëten natuurlijk ook het zoo-veel mogelijk vasthouden aan de woorden, vooral aan de beelden van de Heilige Schrift, en zoo-veel te sterker, indien de dichter meer een vertaling dan bewerking van Bijbelsche stof beoogt. Het meest voelt hij zich gebonden — en terecht — in psalm- en liedvertalingen.

Ik behoef geen voorbeelden aan te halen: ieder kent en zingt ze.

Welnu, dat uur heeft eenmaal geslagen!

De tweede Adam is verschenen in de volheid des tijds. En in zijn levensgang is die groote, diep ingrijpende verheerlijking werkelijkheid geworden. Er is in Jezus' leven een spronggewijze overgang geweest naar een hooger, een meer-dan-aardsch leven, veel glorieuzer dan bij Adam ooit kon zijn aanschouwd.

Ver onder Adam was Jezus immers weggezonden. Hij had een dieptepunt bereikt, on-eindig ver beneden Adams en der menschen laagste levensvlak. Hij was „tot zonde gemaakt“. Eén brok ongerechtigheid. Zijn „vleesch“ was zwak, verderfelij, gebonden aan den dood.

En dan, op Paschen, dan stijgt Jezus omhoog, hóóger, véél hóóger dan Adam of wie ook maar ooit rijzen kon. Hij stijgt ver uit boven de menschen, wonderlijk en triomfantelijk.

Hij vaart op uit het diepste dieptepunt tot het hoogste hoogtepunt. In den vollen luister van den levendmakenden Geest. Stralend in zijn „geestelijk lichaam“. Hemelmensch nu. De Paradijsmensch van Gods bedoeling.

'n Worm ging in het graf, de verachtelijkste van alle menschen.

'n Koningsmensch, 'n paradijsmensch kwam uit het graf, de heerlijkste van alle menschen.

Zelf heeft Jezus dat scherp laten zien.

Als Maria Hem vast wil grijpen, dan zingt het in haar hart: Jezus is er weer! Hij is dezelfde als vóór het graf. 't Is heelemaal de oude Jezus! Weer zal Hij met ons spreken en lachen en schreien op hetzelfde levensvlak. Hij is éven van dat levensvlak weggezonden — maar dat was alleen een akelig intermezzo! Dat is gelukkig nu voorbij! Jezus komt weer in onzen kring, net als vroeger!

Maar zie, dan komt snijdend Jezus' woord: Raak Mij niet aan!

Jezus is wel dezelfde mensch — maar Hij is geheel anders, totaal anders geworden. Er gaapt nu een kloof tusschen Jezus en Maria, even breed en diep als tusschen hemel en aarde; als tusschen deze wereld en de toekomst! Jezus behoort nu tot een wereld die ver uitrijst zelfs boven het oude Paradijs!

Raak Mij niet aan, Maria!

Er is een kloof tusschen Mij en u. Wij leven op een geheel verschillend levensvlak. Trek Mij niet neer naar u toe. Maar hef u op tot Mij in sterk geloof.

Is cultuur mogelijk, en die psalm? Van den mijn artikel een enkele Psalm:

„O God, en ik ben ges... Me omring... Hun spot... Ha, zeggen... En Hem... Zij doen h... En likken...

Ja, 'Heer... Van mijn... Wil mij d... Daar niem... Als dolle... En stooten... Als leeuw... En drijver...

Ieder we... te zeggen... zegd.

Of deze... worden, c... niet in: e... d.w.z. thee... bij op de... aangeweze... En men k... den wel e...

Maar in... hand van... ter kan de... werken B... bezwaar d... mogen no... renheir u... rond.

We heb... Gezangen... zeggen, da... bij de po... de vorige...

Ik wil... als de vr... is het nu... Wie in... terlijk als... schijn van... Maar w...

Daar is... van vóór...

Een ev... toont zie... den hof... Voorhe... der — n... Voorhe...

raar — vorst.

Voorhe... legioenen... bevoegdh... vangt Hij... den heme... inderdaad...

Voorhe... en verdo...

Zijn Keri... de muren... ger, al he...

Voorhe... rechts-str...

te winne... voor alle... tegen Sal... ook uit c... Gods,

Voorhe... voortaan...

Ook h... gansch e...

Hij sel... den ande... het ande... dienst va...

En ool... tijd, voo...

Ook de... Want i...

het in h... Jezus zal... dorpen...

de zee. F... lijk. En...

mogen f... vroeger...

dien gru... zullen w... Jezus' le...